

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Nikos Kazantzakis

ASCENSIUNEA

Traducere din neogreacă și note de
ELENA LAZĂR

HUMANITAS
fiction

CRETA

I

Se crăpa de ziuă. Sufla un vânticel dinspre uscat și marea se înfiora; un ușor miros de cimbrisor cobora dinspre uscat, și Kosmas, în picioare la proră, respira adânc sânul patriei. Stânci sălbatice se sumețeau în fața lui, ici-colo copaci schițau pete întunecate, în depărtare crestele munților deveneau trandafirii. Cum plecase, în urmă cu douăzeci de ani, tânăr cu mustața abia mijită, cu sufletul ușor, și cum revenea acum! Întoarse capul: lângă el o fată micuță, palidă, privea și ea, cu ochi mari, plini de groază.

— Creta! exclamă zâmbind și-i atinse cu tandrețe umărul.

Fata a tresărit.

— Da, rosti.

Apoi a tăcut.

— Aici vei uita, îi spuse cu voce joasă. De-acum asta ți-e patria. Uit-o pe cealaltă. Și fiindcă fata tăcea: Uit-o pe cealaltă, repetă el cu duioșie.

— Da, Kosmas, încuviință fata și tăcu din nou.

Brusc îl prinse de braț și-l strânse tulburată, vrând parcă să se încredințeze că există. Se liniști un pic.

Creta, cu munții ei, cu livezile de măslini, cu podgoriile, se apropia întruna. Megalo Kastro¹ se albea în lumina zorilor. Mirosul de cimbrisor devenea tot mai puternic. Lumina coborâse deja de pe creste la poalele muntelui și-i încingea de-acum rădăcinile, se revărsa domoală și inunda câmpia. Copacii începeau să se contureze, se auzea cântat de cocoș, lumea se trezea.

Bărbatul se aplecă spre fată:

— Te rog, îi spuse încet, acum, peste puțin, o să intri în casa mea părintească, ține-te tare, nu te speria. Gândește-te că sunt cu tine mereu. Mama mea e o femeie sfântă, te va îndrăgi; sora mea, trebuie să știi...

Tăcu; își înălță sprâncenele cu indignare.

— Ce-i cu ea? întrebă fata privind-l neliniștită.

— Când a-mplinit doisprezece ani, ăl bătrân i-a strigat: „N-o să-mi mai treci pragul, n-o să-mi mai apari în față! Piei!“ De atunci a încuiat-o în casă, stătea toată ziua, țesea, broda, își pregătea zestrea; când se-ntorcea seara bătrânul, îi auzea prima de departe pasul și dădea fuga să se-ascundă în cameră. Când a-mplinit douăzeci de ani, a zărit de sus, de la

---

1. Denumirea orașului Iraklion, capitala insulei Creta; de la castrul construit de venețieni în timpul stăpânirii lor asupra insulei.

fereastră, un tânăr care-o privea. A doua zi, la fel, tot așa și următoarea. L-a-ndrăgit. Într-o seară, pe întuneric, i-a aruncat un petic de hârtie: „Vino la miezul nopții, o să fiu la poartă“.

Kosmas a tăcut. Vena dintre sprâncene i se umflase și se zbătea. Se zguduiau iarăși în el, cu sălbăticie, ura, teama, dragostea pentru bătrân. Creta a dispărut dintr-odată și în aer s-a profilat umbra lui firoasă.

— Taci, șopti fata, taci, nu vreau să-mi spui.

— Nu, trebuie să afli. La miezul nopții soră-mea a coborât, desculță, tiptil, să nu scârțâie scara. Dar bătrânul era treaz, a auzit-o, s-a strecurat în urma ei. Biata de ea a ieșit în curte, și-n clipa când întindea mâna să deschidă poarta, bătrânul a-nșfăcat-o de păr, și-a-nfipt unghiile în ea, a târât-o leșinată în cameră, a zvârlit-o, a încuiat-o și și-a pus cheia la brâu. O vorbă n-a scos bătrânul; dar de-atunci, iată, sunt cincisprezece ani, soră-mea nu s-a mai apropiat nici de poartă, nici de fereastră; nu poate, mi s-a spus, nici să doarmă. Doar când se-apropie miezul nopții deschide fereastra, se-aplecă și, dacă se-ntâmplă să treacă pe drum cineva, îi strigă: „E cumva miezul nopții?“ Și-nchide imediat, din nou, fereastra, îngrozită.

Kosmas a tăcut. Părul blond, ochii albaștri, dulceața surorii, râsul său când era fetiță. Ca și cum ar fi fost o apă neagră și-ar fi văzut în adâncul ei.

— Iar acum? întrebă fata. „Acum, c-a murit bătrânul...“ ar fi vrut să zică, dar vocea i se frânse.

— Acum, c-a murit bătrânul? Nu știi. Dar e prea târziu.

A făcut câțiva pași pe punte, și-a adunat iar, cum îi era obiceiul, toate forțele, s-a liniștit un pic. S-a-ntors lângă față.

— Te rog, încă o dată, să nu te sperii.

— Dar... începu ea.

Kosmas a-ntins mâna, vrând parcă să-i pecetlu-iască gura.

— Nu, nu, n-a murit. O să vezi.

Kosmas privea spre sud, dincolo de Megalo Kas-tro, vestitul munte – Youhtas –, cap uriaș de zeu, întins deasupra măslinilor și viilor, cu fruntea dură numai urcuș, cu nasul drept, cu gura largă închisă și barba din stânci și prăpăstii care se năpusteau coborând spre câmpie. Zăcea cu fața-n sus, ca mort, un zeu încremenit, negru-albăstrui, stâncos, ușor ridicat, dominând cu privirea Creta.

— Bătrânul, stăpânul meu, n-a murit, se gândea din nou Kosmas, cu ochii ațintiți pe tulburătorul munte din față. Cât timp trăiește și se mișcă în mine, n-a murit, cât timp trăiesc și mă gândesc, nu va muri. Ceilalți îl vor uita, de mine atârnă viața lui. Mă ține și îl țin...

Îl simțea pe bătrân în măruntaiele lui, ca un co-pac ce-și întinde rădăcinile și nu e chip să se desprin-dă. Așa fusese mereu. Sălbatic, tăcut, dominator. Și-l amintea, din copilărie, cu barba neagră precum corbul, cu năframa neagră pe cap, greoi, scump la

vorbă, făcuse jurământ să nu râdă până când Creta nu avea să fie eliberată¹.

Într-o seară, își amintea Kosmas, venise pe nepusă masă la ei unchiul Dimitros, fratele mamei, vesel, bun, plămădit din alt aluat. Stăteau la taifas și deodată a izbucnit în râs; iar stăpânul casei și-a strâns sprâncenele stufoase și n-a mai scos o vorbă. Când unchiul a plecat, bătrânul s-a-ntors spre Kosmas: „Nu i-o fi rușine să râdă?!“ a spus mirat.

Nu vorbea, nu râdea, privea oamenii și nu le voia tovărășia. Nu avea vreo supărare anume sau vreun necaz – era zdravăn, onorat, bogat, nevastă bună, copiii sănătoși, nimic nu-i lipsea; dar în sinea lui simțea o grea apăsare, o amărăciune de neînțeles, un nod îi urca întruna în gât și-l sufoca. Răbda ce răbda, își înfrâna durerea o lună, două luni, șase, până când se revărsa în el și nu mai putea să suporte, inima dădea să-i spargă pieptul. Și-atunci, din șase-n șase luni, se-mbăta. Kosmas își amintea și acum cu groază bețiile acelea de pomină. Avea patru amărâți, oameni sărmani, cărora le dădea cu împrumut tot anul, ca să-i aibă la mâna lui când voia; când, la fiecare șase luni, se îmbăta și avea nevoie de ei. Fiecare

---

1. Aflată, din 1211, sub stăpânire venețiană, Creta a fost cucerită de turci în 1669. Stăpânirea otomană, tulburată de numeroase răscoale ale insularilor, a durat până la Revoluția din 1866 și a fost definitiv înlăturată în 1896. Unirea insulei cu statul grec a avut loc în mai 1913, la sfârșitul Primului Război Balcanic.

dintre ei avea un talent – unul dansa bine, altul cânta, al treilea cânta la liră și al patrulea făcea glume. Când venea vremea, stăpânul trimitea ucenicul la fiecare și le dădea de veste. „Salutări, le zicea, de la căpitan Mihalis¹, să-nchideți degrabă prăvălia și să poftiți acasă la el!“

Îi apuca groaza pe bieții oameni. Trimiteau vorbă, îl implorau pe stăpân, dacă era posibil, să le dea două-trei zile răgaz, să se pregătească. Aveau treabă, n-o isprăveau, o nevestă era bolnavă, trebuiau să meargă la sat la culesul viei și tot felul de astfel de pretexte. Nimic! Bătrânul nici nu voia s-audă! Îl trimitea din nou pe ucenic: „Să poftiți, zicea, imediat!“ Închideau, așadar, amărății dughenele și scriau pe o bucată de hârtie pe care o lipeau pe ușă: „Lipsesc opt zile“, fiindcă atâta dura beția bătrânului. Târguiau cele de trebuință pentru o săptămână, le duceau la casele lor, își luau rămas-bun de la neveste și copii, își făceau cruce și soseau unul câte unul acasă la bătrân. Slujnica îi conducea în beci; acolo erau butoaiele de vin, un chiup de ulei, unul cu măslină și două chiupuri cu făină și grâu. Într-o galerie existau perne și velințe și în față o masă lungă. Bătrânul stătea la mijloc, așeza doi inși la dreapta, alți doi la

---

1. Eroul romanului *Căpitanul Mihalis. Libertate sau Moarte*, publicat în 1950, tradus prima dată în română în 1960 și publicat de Editura Humanitas Fiction într-o nouă traducere semnată de Ion Diaconescu în 2014, operă, ca și alte lucrări ale lui Kazantzakis, cu caracter autobiografic.

stânga lui. Slujnica venea cu gustări, femeile casei nu mai pridideau să taie orătării în ograda din mijloc și începea chiolhanul. Mâncau, beau, nu vorbeau. Nici unul dintre cei patru oaspeți n-avea chef. Fiecare se gândea la treburile lăsate vraște, la casa lui, se revolta în sinea lui, dar toți tăceau mâlc. Încet-încet, se-nviorau cu vinul și mâncarea, mintea li se încețoșă, bătrânul făcea semn, puneă mâna pe liră maestrul, cântărețul sorbea un ou crud să-și dreagă vocea și începea petrecerea. Dansatorul parcă zbură, mucalitul dădea drumul glumelor, beciul bubuia, se zguduiau pereții. Trecea ziua, venea noaptea, se iveau zorii. Bătrânul, fără să râdă, nemișcat, bea și privea; nu cânta, nu dansa niciodată. Se sprijineau de perete musafirii, sau unul de umărul celuilalt, furau un pui de somn și iarăși, la un brânci al gazdei, săreau și se aruncau din nou pe mâncare și băutură. Tot așa trei zile, patru, opt. Când sosea a opta zi, bătrânul se ridica, deschidea ușa, întindea mâna: „Plecați!“ spunea liniștit. Kosmas n-avea să uite niciodată cum plecau amărății ținându-se de pereți toți patru, unul în spatele celuilalt, cu fețele galben-verzui de-atâta vărsat și de la atâta veghe, nespălați, nerași, clătinându-se. Iar bătrânul încăleca iapa, trecea de mahalalele turcești, ieșea din oraș și se ducea la vie să ia aer.

Kosmas a scuturat din cap mânios, parcă vrând să-l alunge de pe el pe stăpân, s-a-ntors spre față, să i se-mblânzească mintea. Stătea pe un colac de

frânghii, la proră, privind cu ochii ei mari negri orașul care se tot apropia.

Zidurile venețiene, casele dărăpănate, două-trei minarete ciuntite de-acum, cu semiluna retezată și deasupra tuturor o biserică zveltă cu turla de un albăstrui întunecat.

— Este mitropolia, Sfântul Minas, spuse Kosmas așezându-se lângă ea. Este ocrotitorul orașului Megalo Kastro; când s-au năpustit turcii să calce în biserică, sfântul a sărit din icoana lui și așa cum era, călare pe cal, cu barba cenușie scurtă, cu armura argintie, cu lancea lungă, s-a ivit în ușa bisericii și s-a avântat asupra turcilor.

Îi cuprinse cu brațul talia, simțea căldura corpului ei, mirosul ciudat al respirației – un amestec de nușoară și scorțișoară – și îl stăpâna o dorință sălbatică de a prinde capul iubit, acolo, pe colacul de frânghii, să-l sărute. Sunt doi ani de când se bucura și încă nu putea să se sature de trupul acesta cald cu oase delicate, din țară îndepărtată, de rasă străină, din strămoși triști, îngroziți...

— Noemi, îi șopti, îți mulțumesc că exiști.

Fata își înclină capul, se ghemui la pieptul bărbatului, vrând parcă să se contopească, să se piardă în el, să nu mai existe.

Lumina se învioră, din trandafir palid de dimineață deveni roză sălbatică strălucitor de albă, iar marea se umplu de săni, sălta și primea soarele. Muntele Youhtas începu să se dilueze și să se piardă în aburii

Cuprins

CRETA	5
ANGLIA	111
SINGURĂTATE	219